

تأثیر حمایت اجتماعی بر اختلال بیان نوشتاری

زهره کمندلو

کارشناسی ارشد مشاوره مدرسه

Pooyana19@gmail.com

چکیده

اختلال یادگیری یک اصطلاح کلی شامل یک گروه ناهمگون از دشواری‌های یادگیری است که به صورت‌های گوناگون مانند مشکلاتی اساسی در گوش دادن، صحبت کردن، خواندن، نوشتن، استدلال کردن یا توانایی درک ریاضی متجلی می‌شود. معمولاً اختلال یادگیری در نوشتن با پیشرفت کند در مهارت‌های تحصیلی همراه است، بخش عمده‌ای از دانش‌آموزان مبتلا به اختلال یادگیری نوشتن از نظر تحصیلی عقب‌تر از هم‌سن و سال‌های خود هستند و معمولاً افت تحصیلی در این دانش‌آموزان مشهود می‌باشد. از جمله عوامل تأثیرگذار بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری، محیط اجتماعی است. در این پژوهش به بررسی تأثیر حمایت اجتماعی به عنوان یکی از کارکردهای محیط اجتماعی بر اختلال بیان نوشتاری پرداخته شده است. نتایج حاکی از آن است که حمایت اجتماعی ادراک شده بر بهبود عملکرد و در نتیجه پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارای اختلال بیان نوشتاری تأثیری مثبت دارد.

کلیدواژه: اختلال بیان نوشتاری، حمایت اجتماعی، نوشتن، پیشرفت تحصیلی

مقدمه

نوشتن به عنوان ترسیم دیداری از زبان گفتاری تعریف می‌شود. برابر طبقه‌بندی بین‌المللی عملکرد، ناتوانی و سلامت؛ نوشتن به عنوان مهارت ضروری برای یادگیری و استفاده از دانش معرفی شده است. فرآیند نوشتن خوانا، صحیح و روان بر خلاف ظاهر ساده یک رفتار حرکتی بسیار پیچیده بوده و به عوامل درونی از قبیل توانایی درکی، شناختی، حسی، حرکتی، روانی و عوامل محیطی مانند محیط فیزیکی، فرهنگی و اجتماعی وابسته است. نوشتن به عنوان قسمتی از سوادآموزی، مهارتی چند جزئی است که بعد از یادگیری زبان و همزمان با خواندن فرا گرفته می‌شود. نوشتن مهارتی عملکردی، با ارزش و ضروری در بیان احساسات و افکار، انتقال ایده‌ها و برقراری ارتباط با دیگران است. این مهارت، یک فرآیند اتوماتیک حرکتی و یک فرآیند کنترل شده شناختی است. برای رشد و تکامل مهارت نوشتن مشابه دیگر مهارت‌های پیچیده مثل زبان‌آموزی و خواندن به زمان طولانی نیاز می‌باشد. فرآیند یادگیری نوشتن شامل دو مرحله قبل از سوادآموزی و مدرسه است. (ناصر حوائی و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۳۰) اخیراً دانش‌آموزانی که چالش‌هایی در یادگیری فعالیت‌های آموزشی دارند، مورد توجه زیادی واقع شده‌اند. والدین، مربیان و پژوهشگران از همان ابتدای دوره پیش دبستانی شاهد سردرگمی بعضی از دانش‌آموزان در یادگیری مهارت‌های خواندن، نوشتن و ریاضی، که به عنوان تکلیف به آنها ارائه می‌شود، هستند. به همین دلیل حوزه اختلال یادگیری از موقعیتی ویژه برخوردار است. این حوزه از گذشته ریشه‌هایی در برخی حوزه‌های آموزش استثنایی و به‌خصوص در کم‌توانی ذهنی داشته است و به تازگی وارد برنامه آموزشی ویژه شده است (ارغوانی و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۱۸) دانش‌آموزان با اختلال‌های در یک یا چند زمینه تحصیلی با مشکلاتی مواجه می‌شوند اما علاوه بر مشکلات تحصیلی مطالعات نشان می‌دهند که این دانش‌آموزان در معرض بروز سطوح بالای مشکلات هیجانی و اجتماعی قرار دارند.

هرچند تمام دانش آموزان با اختلال های یادگیری دارای مشکلات هیجانی نیستند و اما بروز مشکلاتی مانند خودپنداشت ضعیف، سطح افسردگی، اضطراب و اختلال در مهارت های اجتماعی در دانش آموزان با اختلال های یادگیری بیش از سایر دانش آموزان بهنجار رخ می دهد. به طور کلی کودکان دارای اختلال های یادگیری به دلیل این که مورد علاقه همسالان قرار نمی گیرند بیش از حد ستیزه جو، عصیان گر و نامتعادل بوده و فاقد مهارت های لازم برای شرکت در روابط اجتماعی هستند (بیرامی و همکاران، ۱۳۹۶: ۷۳) در نتیجه از حمایت اجتماعی کمتری برخوردارند.

یکی از مؤلفه های تأثیر گذار بر بهبود عملکرد تحصیلی دانش آموزان، حمایت اجتماعی است. طبق نتایج پژوهش های اخیر افرادی که حمایت اجتماعی خوبی دارند از بهزیستی روان شناختی بالایی برخوردارند در واقع حمایت اجتماعی بالا به کاهش تنیدگی و افزایش عملکرد تحصیلی می انجامد (یاسین و زولکیفلی، ۲۰۱۰ و هریس، مارتین و مارتین، ۲۰۱۳) مرادی و همکارانش در پژوهشی بیان می دارند بین حمایت اجتماعی ادراک شده با عملکرد تحصیلی از طریق خودکارآمدی تحصیلی رابطه ی معنی دار بود. حمایت اجتماعی می تواند از راه های مختلفی مانند دادن ترغیب از طرف خانواده و کمک دوستان در زمان کار کلاسی و حمایت عاطفی از سوی آنها بر میزان خودکارآمدی آنها تأثیر بگذارد و این احساس خودکارآمدی به دریافت بازخورد مثبت در فرد می شود و عملکرد تحصیلی بالا می رود (مرادی و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۱۷)

در زمینه ی عملکرد تحصیلی دانش آموزان مبتلا به اختلالات یادگیری خاص نوشتن پژوهش های متعددی صورت گرفته است ولی تا جایی که پژوهشگر بررسی نموده است تا کنون پژوهشی در رابطه با تأثیر حمایت اجتماعی بر عملکرد تحصیلی مبتلایان به اختلال یادگیری منتشر نشده است.

فرآیند انتقال تفکرات بر روی کاغذ را نوشتن یا بیان نوشتاری می نامند؛ بیان نوشتاری مستلزم به کار گیری مهارت های گوناگونی است؛ مهارت های مکانیکی نوشتن مانند دستخط، هجی کردن و نقطه گذاری؛ مهارت های زبانی مانند درک معانی کلمه ها و دستور زبان و مهارت های تفکر، مانند سازمان دهی و برقراری ارتباط میان مطالب، از مهمترین مهارت هایی هستند که در نوشتن نقش دارند (شکوهی یکتا و پرند، ۱۳۸۵). نوشتن برای بسیاری از افراد به ویژه دانش آموزان مبتلا به اختلال های یادگیری، فرآیند چالش انگیزی است؛ حتی نویسندگان ماهر هم گاهی در طرح ریزی، ویرایش و ارزیابی نوشته های خود، دچار مشکل می شوند؛ لذا جای تعجب نیست که بسیاری از دانش آموزان، در فرآیند نوشتن با مشکل مواجه می شوند؛ برای مثال پژوهش های اخیر نشان داده اند که از هر پنج دانش آموز ابتدایی فقط یک نفر، دانش و مهارت های نوشتن را به دست می آورد (سانتانگلو، هریس و گراهام، ۲۰۰۸)

اختلال نوشتن:

نوشتن یک فعالیت عصبی پیچیده است که به هماهنگی مکانیسم های چند گانه مغز مرتبط است. نوشتن نیازمند تحریک و ادغام زنجیره منابع اطلاعاتی چند گانه، توجه، حافظه، مهارت های حرکتی، زبان و شناخت است. اختلال نوشتن یک ناتوانی یادگیری ویژه است که اکتساب زبان نوشتاری و استفاده از زبان نوشتاری برای بیان افکار و اندیشه ها را تحت تأثیر قرار می دهد. اختلال نوشتن شرایطی است که نوشتن حروف با دست، آسیب می بیند به طوری که در نوشتن با دست و گاهی اوقات هجی کردن ناتوانی ایجاد می کند (کی، ۲۰۰۶)

کاپلان (۲۰۰۳) اختلال در بیان نوشتاری را این گونه تعریف می کند :
ملاک الف) مشخصه اصلی اختلال در بیان نوشتاری آن است که مهارت های نوشتاری با در نظر گرفتن سن تقویمی ، هوش اندازه گیری شده و تحصیلات به میزان چشم گیری ، پایین تر از حد انتظار است .
ملاک ب) اشکال در بیان نوشتاری به طور چشم گیری بر پیشرفت تحصیلی یا فعالیت های زندگی روز مره که نیاز به مهارت های نوشتاری دارند ، تاثیر می گذارد.

ملاک ج) اگر یک نقیصه حسی وجود داشته باشد ، اشکال در مهارت های نوشتاری به آن افزوده خواهد شد . معمولاً مجموعه ای از مشکلات در توانایی فرد برای متنهای نوشتاری دیده می شود که اگر به صورت اشتباهات املائی یا دستخط ضعیف در غیاب اشکالات بیان نوشتاری وجود داشته باشد ، معمولاً تشخیص اختلال بیان نوشتاری مطرح نمی شود . اختلال در بیان نوشتاری معمولاً همراه با اختلال در خواندن یا اختلال در ریاضیات دیده می شود . شواهدی وجود دارند که نشان می دهند نقیصه های زبانی و ادراکی _ حرکتی مکن است با این اختلال رابطه داشته باشند (کاپلان، ۲۰۰۳)

میزان شیوع اختلال نوشتن رشدی در دانش آموزان سالم دوره ابتدایی ۱۰ تا ۳۰ درصد ذکر شده است و ۹۰ تا ۹۸ درصد از کودکان با اختلالات یادگیری و رشدی در کسب این مهارت با مشکل مواجه هستند. این اختلال در پسرها شایعتر است. اختلال نوشتن روی عملکرد آموزشی، فردی و اجتماعی دانش آموزان تاثیر فراوانی داشته و در نهایت روی مشارکت، خودکفایی و کیفیت زندگی کودکان تاثیرات جبران ناپذیری خواهد گذاشت. (ناصر حوائی و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۲۸)

ویژگی های دانش آموزان با اختلال نوشتن :

نوشتن ناخوانا و ناشیانه ، وجود جزئیات متناقض در نوشته ها؛ ترکیبی از سرهم نویسی ، بالا و پایین نوشتن ، یا اندازه های نامناسب شکل ها ، کلمات یا حروف متناقض ، کلمات جا انداخته ، ناهماهنگی در فاصله بین کلمات و حروف ، وضعیت غیر طبیعی مچ دست ، بدن یا کاغذ در هنگام نوشتن ، مشکل در تجسم کردن شکل حروف ، رونویسی یا نوشتن کند و پر زحمت ، ضعف در کشیدن طرح های فضایی روی کاغذ ، گرفتگی عضله یا گیر غیر طبیعی (شکایت از حالت دست) ، مشکلات بیش از حد در فکر کردن و نوشتن به طور همزمان از جمله ویژگی های دانش آموزان مبتلا به اختلال یادگیری می باشد (اسپرینگر و همکاران، ۲۰۰۳).

ویژگی کلیدی دیگر این گروه این است که کارکرد شخص مبتلا، در زمینه مهارت تحصیلی به میزان بارزی کمتر از میانگین سن تقویمی وی است (میرزائی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۷۰) در تبیین این یافته ها می توان گفت که دانش آموزان دارای اختلال یادگیری خاص نوشتن چون در مقایسه با همسالان خود در تکالیف درسی و امتحانات درسی ضعیف عمل می کنند و این احساس کمبود توانایی را در خود می بینند به این ترتیب از انجام تکالیف مربوط به مدرسه دلسرد می شوند و این منجر به اهمال کاری در وظایف مربوطه می شود (پورعبدل و همکاران، ۱۳۹۴: ۳۰)

در واقع تأخیر در شروع و اتمام تکالیف باعث خواهد شد تا یادگیری در فرصت های مناسب از دست برود و فرد مطالعه و انجام تکالیف را به زمان نامناسب و همواره با محدودیت زمانی پیگیری کند که این مسئله در فرایند یادگیری اختلال به وجود می آورد و موجب کاهش دقت، افزایش استرس و ارتکاب اشتباهات فراوان در انجام تکالیف و فرایند یادگیری می گردد (همان: ۲۸)

اشکالهایی که باعث اختلال در نوشتن می شوند به نقل از لرنر (۱۹۷۱) عبارتند از :

- ۱- ضعف در مهارت های حرکتی به صورتی که کودک از نظر گردش دست و انگشت برای نوشتن حروف و کلمات اشکال دارد .
- ۲- خطا در ادراک بصری حروف و کلمات .
- ۳- دشواری در نگه داری تجارب بینایی .
- ۴- اضطراب و بیقراری .

حمایت اجتماعی:

برای اولین بار کوب (۱۹۷۶) حمایت اجتماعی را به عنوان آگاهی تعریف کرد که به واسطه ی آن فرد باور می کند که مراقبت شده و دوست داشته می شود، دارای ارزش، اعتبار و احترام است، و متعلق به شبکه ای از ارتباطات و تعهدات دوسویه می باشد. دیگر محققان حمایت اجتماعی را تبادلات بین فردی می دانند که شامل عاطفه، تأیید و تصدیق، مساعدت و یاری، تشویق و اعتبار دادن به احساسات است. حمایت اجتماعی به صورت حمایت دریافتی و ادراک شده مفهوم سازی می شود. حمایت اجتماعی دریافتی، اعمالی را در بر می گیرد که به وسیله ی اعضای شبکه ی اجتماعی انجام می شود تا به فردی که نیاز دارد، کمک شود. حمایت اجتماعی ادراک شده، مفهومی است که به ارزیابی های ذهنی افراد درباره ی روابط و رفتارهای حمایتی اشاره دارد (تمنائی فر و همکاران، ۱۳۹۲: ۳۵) و نیز حمایت اجتماعی ادراک شده، به ادراک افراد از میزان حمایت ارائه شده از طریق شبکه های اجتماعی اشاره شده می کند. درک حمایت، از دریافت آن بسیار مهم تر است؛ به عبارت دیگر، درک و نگرش فرد نسبت به حمایت دریافت شده، مهم تر از میزان حمایت ارائه شده به اوست (شهابی نژاد و همکاران، ۱۳۸۵: ۸۶)

ابعاد حمایت اجتماعی: حمایت اجتماعی دارای ابعاد مختلف روابط امداد رسانی داوطلبانه است که شامل بعد معرفتی (راهتمایی، مشاوره و آموزش)، بعد مادی (کمک های اقتصادی)، بعد عاطفی (ابراز همدردی) و بعد منزلتی (اعاده کرامت انسانی) می شود. (همان: ۸۷)

کارکردهای حمایت اجتماعی:

کارکردهای حمایت اجتماعی بسیار است که از آن جمله میتوان به افزایش سازگاری و افزایش مهارتهای علمی، عملی ارتباطی و مدیریتی، افزایش صلاحیت، کاهش استرس شغلی افزایش رضایت شغلی و تعهد را نام برد (حسینی و سلطانی، ۱۳۹۷: ۷۵)

تأثیر حمایت اجتماعی بر پیشرفت تحصیلی:

چندین عامل بر پیشرفت تحصیلی مؤثر است، این عامل ها به دو دسته فردی و محیطی تقسیم می شوند. روزنفلد، ریچمن و باون (۲۰۰۰) معتقدند دانش آموزانی که والدین، دوستان و معلمان خود را حمایت کننده ادراک می کنند، در مدرسه رفتارهای مثبت بیشتری دارند. اگرچه به نظر می رسد حمایت ادراک شده از سوی معلم شرط لازم برای پیامدهای تحصیلی مثبت است اما شرط کافی نیست. بنابراین پیامدهای رفتاری مثبت هنگامی افزایش می

یابند که حمایت از سوی معلمان به همراه حمایت از سوی والدین و دوستان ادراک شود (مرادی و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۱۸)

بیشتر دانش آموزان حمایت کافی را از افراد مهم دریافت می کنند. آنان می خواهند دیگران به آنچه یاد می گیرند و به جزییات تجارب آموزشی شان توجه کنند. بنابراین هنگامی که خانواده و دوستان صمیمی آنان هیچ علاقه ای به درک تجربیات آموزشیشان نشان ندهند، انگیزه و اراده ی خود را در این زمینه از دست می دهند. (لوندبرگ و همکاران، ۲۰۰۸) (تمنائی فر و همکاران، ۱۳۹۲: ۳۳)

حمایت اجتماعی ادراک شده نیز یک متغیر مهم محیطی در تبیین پیشرفت تحصیلی دانش آموزان است؛ زیرا حمایت اجتماعی تأثیری عمیق بر رفتار روزمره دانش آموزان دارد.

بررسی ها نشان داده اند که بر اساس حمایت های اجتماعی، میزان پیشرفت در زمینه های مختلف تحصیلی قابل پیش بینی است و به کمک آن ها می توان میزان پیشرفت تحصیلی را بالا برد. حمایت اجتماعی انواع گوناگون دارد که هر یک از آن ها می توانند در حل مشکلات فرد دریافت کننده حمایت، مؤثر باشند. برای مثال، اگر دانش آموزی در مورد مشکلی که برای او به وجود آمده است، به تنهایی نتواند آن مشکل را حل کند، خانواده، دوستان و دیگر افراد مهم در زندگی او می تواند با ارائه اطلاعات صحیح و روشن کردن مسأله در تصمیم گیری به او کمک کنند و یا این که از لحاظ مادی و مالی به او یاری رسانند. عدم دریافت حمایت اجتماعی کافی و به موقع توسط فرد دریافت کننده حمایت در مواقع ضروری، به مشکل فرد دامن زده و آثار منفی متعددی مانند گوشه گیری، افسردگی، کاهش عزت نفس، درماندگی آموخته شده و غیره را به دنبال داشته و از این طریق بر پیشرفت تحصیلی اثر می گذارد.

در حقیقت حمایت اجتماعی خوب خانواده و دوستان عملکرد تحصیلی بالا را پیش بینی می کند (مرادی و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۲۰)

از طرفی مطالعات مختلف نشان داده است که سه عامل خصوصیات کودکان، جنبه های خانوادگی و محیط اجتماعی از عوامل اصلی اثرگذار در شکل گیری اختلالات کودکان هستند.

در رابطه با تأثیر محیط اجتماعی می توان گفت دانش آموزان دارای اختلال یادگیری خاص به دلیل این که در تحصیلات شکست می خورند و می خواهند مثل همسالان خودشان موفقیت کسب کنند و چون اطلاع دارند که نمیتوانند در واقع به سطح مطلوب برسند لذا از سرزندگی تحصیلی کمتر برخوردار می شوند. همچنین می توان در توجیهی دیگر چنین بیان کرد که بسیاری از دانش آموزان دارای اختلال یادگیری خاص به علت ناکامی ناشی از دشواری های یادگیری خود، اعمالی ازهم گسیخته دارند و در آن ها نوعی احساس خود ارزشمندی منفی ایجاد می شود. این فقدان عزت نفس مثبت اغلب منجر به عدم سرزندگی تحصیلی در آن ها می شود و به علت شکست های متوالی، آن ها اغلب باورهای ناسازگارانه ای نسبت به پیشرفت پیدا می کنند که به نوبه ی خود، مشکلاتی ایجاد می کند که فراتر از اختلالات اصلی آن ها هستند و نهایتاً منجر به کاهش پیشرفت تحصیلی می شود (ارغوانی و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۱۵).

نتیجه گیری:

در کل میتوان چنین نتیجه گیری کرد؛ از آن جا که حمایت اجتماعی شامل منابعی است که افراد آماده دریافت آن

هستند تا روابطشان را بهبود ببخشند و همچنین شامل مراقبت، محبت و کمکی از جانب سایر افراد یا گروهها است، می‌تواند در بهبود عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان تأثیر بگذارد. همچنین طبق نظر لرنر در رابطه با تأثیر مؤلفه‌های اضطراب و بی‌قراری در عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دارای اختلال بیان نوشتاری و همچنین نتایج پژوهش‌های اخیر مبنی بر اهمیت محیط اجتماعی در شکل‌گیری اختلال و همچنین عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که حمایت اجتماعی می‌تواند سبب بهبود عملکرد تحصیلی مبتلایان به اختلال بیان نوشتاری شود.

لذا با اعمال تدابیر مناسب و غنی کردن محیط آموزشی در زمینه‌ی حمایت اجتماعی؛ می‌توان اهمال‌کاری این دانش‌آموزان را کاهش و پیشرفت تحصیلی آنان را افزایش داد که می‌تواند از تداوم این اختلال و آسیب‌پذیری این دانش‌آموزان در برابر آن و سایر مشکلات اجتماعی جلوگیری کند.

منابع:

۱. ارغوانی پیرسلامی، مینا؛ موسوی نسب، سید محمد حسین؛ خضری مقدم، انوشیروان؛ «بررسی اثربخشی توانمندسازی شناختی بر کارکردهای اجرایی (تغییر، بهروز رسانی و بازداری) دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری»؛ دوفصلنامه راهبردهای شناختی در یادگیری، سال پنجم، شماره هشتم، ۱۳۹۵؛ ۲۰۵-۲۲۲
۲. بیرامی، منصور؛ هاشمی، تورج؛ شادبافی، محمد؛ «مقایسه مشکلات هیجانی-اجتماعی در دانش‌آموزان مبتلا و غیر مبتلا به اختلال‌های یادگیری خواندن و ریاضی»؛ فصلنامه سلامت روان کودک، دوره ۴، شماره ۳؛ پاییز ۱۳۹۶؛ صفحات ۷۹-۶۹
۳. پورعبدل، سعید؛ صبحی قراملکی، ناصر؛ عباسی، مسلم؛ «مقایسه‌ی اهمال‌کاری تحصیلی و سرزندگی تحصیلی در دانش‌آموزان با و بدون اختلال یادگیری خاص»؛ مجله‌ی ناتوانی‌های یادگیری، دوره ۴، شماره ۳، ۱۳۹۴، صفحات ۳۸-۲۲.
۴. تمنائی فر، محمد رضا؛ لیث؛ حکیمه؛ منصوری نیک، اعظم؛ «رابطه حمایت اجتماعی ادراک شده با خودکارآمدی در دانش‌آموزان»؛ مجله روان‌شناسی اجتماعی، سال هشتم، شماره ۲۸، پاییز ۱۳۹۲؛ صفحات ۳۹-۳۱.
۵. حسینی، سید فخرالدین؛ سلطانی، فائزه؛ «ارتباط حمایت‌های اجتماعی با پرخاشگری و ناامیدی در پرستاران»؛ نشریه پژوهش پرستاری ایران، دوره ۷۹، شماره ۷۲، ۱۳۹۷، صفحات ۷۹-۷۴.
۶. حوائی، ناصر؛ آزاد، اکرم؛ رضائی، ماندانا؛ حسنی مهربان، افسون؛ علیزاده، مهدی؛ «مروری جامع بر اختلال دست‌نویسی رشدی»؛ دانشکده علوم توانبخشی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، ۱۳۹۴؛ صفحات ۲۲۵-۲۳۴
۷. شکوهی یکتا، محسن؛ پرند، اکرم؛ ناتوانی‌های یادگیری. چاپ اول تهران: نشر طبیب، ۱۳۸۵.
۸. شهابی نژاد، زهرا؛ زندی، سعید؛ عزیزمحمدی، ساناز؛ «نقش شفقت خود و حمایت اجتماعی ادراک شده در پیش‌بینی اعتیاد اینترنتی دانشجویان»؛ دانش و پژوهش در روانشناسی کاربردی، سال هجدهم، شماره ۲، ۱۳۹۶؛

۹. لرنر، جانت؛ ناتوانایهای یادگیری؛ ترجمه فریدون رخشان و اکبر فریار، تهران: نشر مینا، ۱۹۷۱.
۱۰. مرادی، ندا؛ حاجی یخچالی، علیرضا؛ مروتی، ذکراه؛ «رابطه علی مدیریت زمان و حمایت اجتماعی ادراک شده با بهزیستی روان شناختی و عملکرد تحصیلی با میانجی گری تحصیلی و خودکارآمدی تحصیلی در دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز»، مجله دست آوردهای روان شناختی (علوم تربیتی و روان شناختی) دانشگاه شهید چمران اهواز، سال ۲۲ (دوره چهارم)، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۳۹۴؛ صفحات: ۲۲۶-۲۰۹
۱۱. میرزاحسینی، حسن؛ پورعبدل، پورعبدل؛ صبحی قراملکی، ناصر؛ سراوانی، شهزاد؛ «اثربخشی درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد بر کاهش اجتناب شناختی دانش آموزان دارای اختلال یادگیری خاص»؛ مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی، دوره ۲۲، شماره ۳، ۱۳۹۵؛ صفحات ۱۷۵-۱۶۷.

-Kaplan, H. I., (2003). Comprehensive Text Book of Psychiatry. Baltimore - Williams. Swilling

-Key, M. (2006). What is Dysgraphia? Nationally certificated school psychologist. American Journal of Mental Retardation. 100(4), 365-373

-Santangelo, T., Harris, K. R., Graham, S. (2008). Using Self-regulated strategy development to support students who have 'Trouble Gitting Thanks into Werds;. Remedial and Special Education. 29, 2. 78-89

-Sprenger, C. L., Siegel, L. S., Bechenec, D., & Serniclaes, W. (2003). Development of phonological and orthographic processing in reading aloud, in silent reading, and in spelling: A four-year longitudinal study. Journal of Experimental Child Psychology, 84, 194-200